

Barcelona
Bombardejada

EXPOSICIÓ 26.09.18 - 31.03.19

UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES

EL BORN
CCM

Ajuntament de
Barcelona

«UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES», ENS APROPA A LES INFANTESES TRUNCADES PER LA GUERRA

«Una infància sota les bombes» és la nova exposició d'El Born CCM que ens apropa a les infanteses truncades per una guerra que va fer perdre el seu món a tants infants obligats a participar-hi sense ús de raó.

El març de 1938 Barcelona patí cruentos bombardejos que van marcar un punt d'inflexió: l'atac indiscriminat a la població civil des de l'aire.

L'exposició mostra una extensa col·lecció de dibuixos realitzats per infants que van ser testimonis i víctimes directes del conflicte.

La guerra va deixar cicatrius permanents, però no sempre visibles, en aquells nens i aquelles nenes que van aconseguir sobreviure'n. Un d'ells, l'artista Josep Guinovart, ja d'adult expressa en la seva obra els neguits del trauma viscut i la necessitat de denunciar la guerra.

La mostra es tanca amb una reflexió sobre la situació actual dels infants en relació als conflictes que avui encara es viuen arreu. Aquesta reflexió es vehicula a través de l'obra interactiva «Àrea de seguretat» de Xavier Bové i de les imatges dels fotògrafs Anna Surinyach, Àngel García, Pau Coll, Edu Ponces i Toni Arnau.

Aquesta exposició temporal es podrà veure des del 26 de setembre de 2018 al 31 de març de 2019 a El Born Centre de Cultura i Memòria.

Barcelona, dimecres 26 de setembre de 2018

El Born Centre de Cultura i Memòria de Barcelona inaugura avui (19h) una nova exposició temporal: «Una infància sota les bombes». Comissariada per l'historiador **Jordi Guixé**, la mostra parteix dels bombardejos que va patir la ciutat de Barcelona entre el 16 i el 18 de març de 1938. Vuitanta anys després d'aquell punt d'inflexió històric —en què es va permetre l'ús de la força aèria de manera indiscriminada contra la població civil— podem reflexionar a partir del record i l'experiència dels infants que van sobreviure a aquelles jornades tan traumàtiques.

UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES,

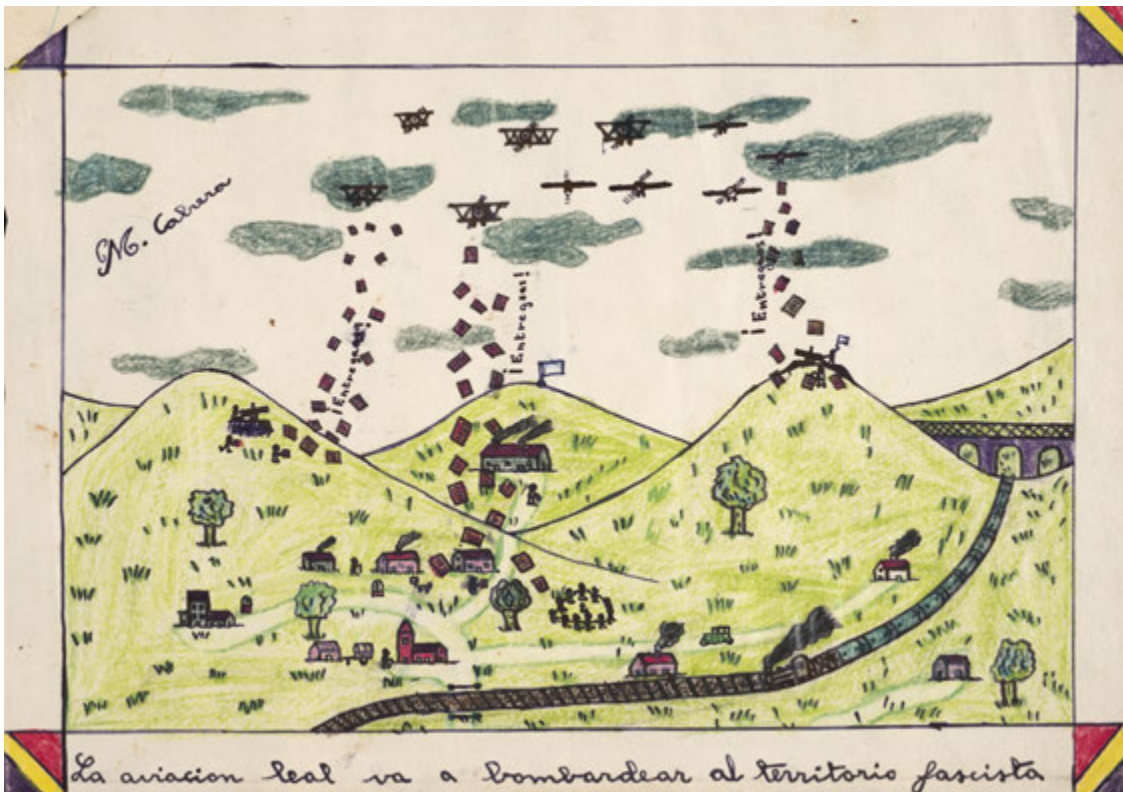
una exposició estructurada en tres àmbits:

> El primer evoca la Barcelona de 1938, la guerra aèria utilitzada per primer cop com a arma d'atac sistemàtic contra la població civil i l'impacte dels bombardejos de l'Aviació Legionària italiana sobre la ciutat i les persones.

> En el segon, hom podrà contemplar els dibuixos en els quals els nens i les nenes van expressar els seus neguits, por i vivències provocats per una guerra que els robà la infància i que els deixà marcats profundament per tota la seva vida. Alguns d'aquests dibuixos van ser fets en el marc de l'escola, dins d'una clara intenció pedagògic-terapèutica; d'altres, van ser induïts per a la seva instrumentalització amb fins propagandístics, tant per sensibilitzar l'opinió internacional com per obtenir finançament per tal de cobrir les necessitats dels nens i nenes refugiats.

> El tercer àmbit permet connectar passat i present. L'artista Josep Guinovart, testimoni directe d'aquell moment històric, necessità plasmar a través del seu art la vivència de la Guerra Civil, però també el compromís i la necessitat de denunciar els conflictes bèl·lics que s'han anat desenvolupant des d'aleshores. L'obra interactiva «Àrea de seguretat» de Xavier Bové i les imatges dels fotògrafs Anna Surinyach, Àngel García, Pau Coll, Edu Ponces i Toni Arnau, clouen l'exposició convidant-nos a reflexionar sobre un món en conflicte constant i a plantejar-nos quin és el nostre paper.

ACTIVITATS ENTORN L'EXPOSICIÓ «UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES»

- > CICLE DE CINEMA
- > TEATRE FAMILIAR
- > TEATRE
- > XERRADES (2019)
- > ACTIVITATS EDUCATIVES

Presentació

Les activitats paral·leles de l'exposició «Una infància sota les bombes» es distribuïran en quatre grans blocs.

En primer lloc, un **cicle de cinema** que tindrà com a fil conductor la l'experiència del fet bèl·lic per la infància. Aquest cicle s'estrenarà durant el mes d'octubre i s'allargarà durant el darrer trimestre de l'any. Durant 6 divendres es projectaran pel·lícules orientades al públic general, i les sessions aniran acompanyades d'un debat entre experts en els temes tractats i el públic. A més, dos dissabtes al matí es projectaran pel·lícules per a un públic familiar.

En segon lloc, una programació de **teatre eminentment familiar**, que constarà de 4 espectacles sobre temàtiques properes al contingut de l'exposició, tres dels espectacles estan orientats específicament a un públic familiar mentre que un d'ells s'orienta a un públic més adult.

En tercer lloc, es programaran tot un seguit d'**activitats educatives**. En destaquem la visita comentada, i les diverses activitats i tallers orientats a les escoles que es podran concertar durant la vigència de l'exposició.

Per acabar, les activitats seguiran durant el primer trimestre de 2019 amb un cicle de **xerrades**. Diversos ponents tractaran qüestions relacionades amb l'exposició en un format que propiciarà la creació d'un diàleg entre els assistents.

|||||
CICLE DE CINEMA «UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES. MIRADES DES DEL CINEMA»
|||||

Espai: Sala Moragues

Al llarg de vuit sessions veurem com el cinema ha reflectit l'experiència dels infants en temps de guerra des de formes i òptiques variades. La ficció i el documental, així com la imatge real i l'animació, han explorat tant les pors i les ferides dels més petits en situacions de conflicte com la seva capacitat de resistència, la voluntat de supervivència. Deia Josep Guinovart, un dels protagonistes de l'exposició, que "any rere any ens hi anem acostumant, anem assimilant i digerint les situacions més injustes". Els films escollits ens acosten els patiments i les vivències de nens i nenes de conflictes d'arreu del món al segle XX, no només la II Guerra Mundial sinó també el conflicte arabo-israelià i les guerres civils d'Espanya, Síria i El Salvador. Les pel·lícules van acompanyades d'un debat, amb crítics i especialistes, i el cicle es complementa amb dues projeccions per veure en família.

Format

El cicle de cinema es dividirà en 6 sessions per al públic general (divendres al vespre) i dues sessions per al públic familiar (dissabtes al matí). Les sessions de divendres es tancaran amb un debat entre el públic i experts del món cinematogràfic com ara Marta Selva, Núria Vidal o Joan González.

El cicle serà conduït per Jordi Picatoste, autor de *Paraísos perdidos. La infancia en 50 películas* (UOC, 2018). Com a periodista cinematogràfic ha cobert els festivals europeus més importants, com Cannes, Venècia, Berlín o Locarno, per a mitjans com La Vanguardia, ABC, Catalunya Ràdio/Catalunya Informació o Diari Ara, i ha publicat entrevistes a figures del cinema com Christopher Lee, Woody Allen, Kenneth Branagh, Melanie Griffith o Agnès Varda.

Programa

Divendres 5 octubre. 20.00h. ***La prima Angélica***, Carlos Saura, Espanya 1974.
Divendres 12 octubre. 20.00h. ***Alma Mater (Insyriated)***, de Philippe Van Leeuw, Bèlgica, 2017.
Divendres 2 novembre. 20.00h. ***Voces inocentes***, de Luis Mandoki, Mèxic 2014.
Divendres 9 novembre. 20.00h. ***Lore***, de Cate Shortland. Alemanya, Austràlia, 2012.
Dissabte 24 novembre. 12.00h (Familiar). ***La tumba de las luciérnagas***, d'Isao Takahata, 1988.
Divendres 7 desembre. 20.00h. ***Nacido en Gaza***, d'Hernán Zin, Espanya, 2014.
Divendres 14 desembre. 20.00h. ***Of Fathers And Sons***, de Talal Derki, Holanda, 2017.
Dissabte 22 desembre. 12.00h (Familiar). ***Clamor de indignación***, de Charles Crichton, UK, 1947.

TEATRE FAMILIAR

Per a aquesta tardor i en relació a l'explosió «Una infància sota les bombes» us proposem tres espectacles. La Maleta de l'Agustí de Farrés Brothers i cia, Maravilla en el país de la Miserias d'Atikus Teatro i Papyrus de Xirriquiteula.

27 d'octubre (17.00h) i 28 d'octubre (12.00h)

La Maleta de l'Agustí, Farrés Brothers i cia.
Espectacle en català. Recomanat a partir de 8 anys.

El dia que compleix 10 anys, l'André s'atreveix a pujar a les golfes de casa. Allà hi descobreix una maleta plena d'enigmes. Com que no pertany a la família, els pares i l'avia li han demanat que no l'obri, cosa que ha despertat enormement la imaginació del nen. Sense voler, la maleta de l'Agustí provocarà un conflicte entre el nen i el seu millor amic, en Jean Pierre, i com passa sovint, les ferides s'obren fàcilment... però costen molt de tancar. Espectacle inspirat en un petit fragment de la vida del fotògraf català Agustí Centelles (1909-1985). *Premi Feten 2011 a la millor escenografia.*

17 de novembre (17.00h) i 18 de novembre (12.00h)

Maravilla en el país de las Miserias, Atikus Teatro
Espectacle en castellà. Recomanat a partir de 6 anys.

S'explica la trobada de Mara i Hamed, un noi i una noia que viuen a un lloc en guerra. Mara li ofereix a Hamed la seva creativitat. Hamed ofereix a Mara la seva amistat. A través del joc, del ball i de la fantasia van creant junts un món propi on poder conservar la innocència i l'alegria que els ajudi a sobreviure en mig de les bombes. La nostra obra parla del dolor, de la misèria i de l'injustícia que provoquen les guerres però també de l'esperança per l'avenir; de l'importància del coneixement i de l'educació; de la força de la imaginació i de l'amistat per lliurar-se de la por i de la soledat.

15 de desembre (17.00h) i 16 de desembre (12.00h)

Papyrus, Xirriquiteula Teatre
Espectacle recomanat a partir de 4 anys.

Un espectacle dedicat als qui encara somnien. Un carregador del moll i una pagesa es troben per casualitat escapant de la guerra. Junts, amb sentit de d'humor i sorprenent creativitat, donen vida a un nou món. PAPIRUS parla de l'amistat, de la guerra, dels temors que ens fan petits, dels sentiments i de l'esperança, i en el qual el gest, l'humor i la creativitat són els protagonistes.... i així fou com d'un tros de paper va néixer un nou món!

TEATRE

---

19 d'octubre (20.00h)

36+ 1, de Ricard Creus amb interpretació i direcció de Maria Pla

“36 poemes a partir del 36” és un recull publicat el 1978 per Ricard Creus (Barcelona 1928), una visió íntima dels fets que es van produir a partir del 18 de juliol de 1936. Parla de la Guerra, de la Postguerra i de la lluita silenciosa que va portar a la recuperació de les llibertats democràtiques.

L'obra **36+1** és un espectacle de creació, una teatralització que neix de la tria de setze títols de “36 poemes a partir del 36”.

A **36+1**, un individu qualsevol, en aquest cas una dona, ens parla des de l'experiència de la vida diària i no des dels esdeveniments polítics i militars. Primer, reviu la realitat quotidiana d'un nen a la Barcelona en guerra; després, passa per les reflexions vitals del qui creix en un temps que no reconeix com a seu; i, finalment, s'endinsa en les conviccions de la persona adulta que comença a viure l'esperança d'un canvi. Si primer el relat és quotidià i marcadament emocional, a mesura que avancem en els anys, per força, el discurs es va fent més polític i filosòfic. No es tracta, doncs, d'una narració nostàlgica sinó d'una constatació vital. L'1 del títol fa referència a tot el que, per força, va esdevenir després del trenta-sis, i a un fragment d'un altre poema d'Ovidi Montllor, inclòs com a referent teatral i en clar homenatge, que encaixa de ple en l'univers de Ricard Creus.

CICLE DE DIÀLEGS «UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES

Les sessions seran presentades en format de diàleg.

Dimecres 30 gener 2019

Els infants i la població refugiada i desplaçada.

Diàleg amb Jesús J. Alonso Carvallés (Universitat de Limoges) i Alicia Alted (UNED).

Dimecres 6 febrer 2019

Com s'expressa l'experiència del bombardeig.

Diàleg amb Eulàlia Collelldemont (Universitat de Vic) i Mireia Capdevila (Arxiu Històric de la Fundació Carles Pi i Sunyer).

Dimecres 13 febrer 2019

Les ciutats bombardejades i la seva reconstrucció.

Diàleg amb Dacia Viejo Rose (Universitat de Cambridge), Jordi Guixé (EUROM) i Olívia Muñoz Rojas (Investigadora independent).

Dimecres 20 febrer 2019

La política de la por.

Diàleg amb Javier Rodrigo (Universitat Autònoma de Barcelona) i Ramon Arnabat (Universitat Rovira i Virgili).

Dimecres 27 febrer 2019

La responsabilitat i la impunitat.

Diàleg amb Anais Franquesa (Iridia, Centre per la Defensa dels Drets Humans) i David Bondia (Institut Català pels Drets Humans).

Dimecres 6 març 2019

La resiliència.

Diàleg amb Jorge Barudy (Centro EXIL) i Montserrat Iniesta (El Born CCM).

SERVEIS EDUCATIUS

UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES

VISITA PÚBLIC GENERAL - Visita comentada

Com ens podem apropar a la infància durant la Guerra Civil a través del relat històric i la memòria? Per què cal que ens comprometem en la construcció d'una memòria democràtica?

L'any 1936 es va iniciar en el nostre país una guerra que s'allargaria fins al 1939, que va tenir unes conseqüències inimaginables. La primera, la violència exercida sistemàticament sobre la població civil; la segona, la liquidació dels drets democràtics que havien inspirat i transformat la societat sencera durant el període republicà, i, la tercera, la confrontació de la societat en dos bàndols: vencedors i vençuts, que durant molts anys serien irreconciliables. Més enllà del drama visible en tota guerra, el que realment va estroncar el conflicte va ser l'esperit de convivència, la voluntat democràtica i la consciència dels drets de la ciutadania. La cultura de l'oblit i el silenciament que es va instaurar durant la dictadura i fins ben entrada la democràcia, va eliminar qualsevol intent de reconciliació i va deixar una ferida que fins i tot avui dia, roman oberta. En aquest sentit, els infants van ser les víctimes més innocents de la guerra, ja que no només van viure les conseqüències d'una realitat dramàtica: els bombardejos, la destrucció de les seves llars, la por, la fam, les malalties, i la pèrdua d'amics i familiars, sinó que el record del seu patiment va ser voluntàriament ocultat. D'una banda per la dita política de silenci promoguda des de les institucions, i per l'altre al quedar al marge dels relats historiogràfics, pel simple fet de ser infants.

La visita a l'exposició «Una infància sota les bombes» ens permetrà apropar-nos als fets de la Guerra Civil a través de dues vies, per una banda el relat històric i el testimoni deixat pels nens i nenes a través dels seus dibuixos. Per l'altre, a partir de la memòria construïda del conflicte per part d'aquells que el van patir. En definitiva, una oportunitat per donar veu als records i les vivències silenciats durant dècades, a la vegada que dignificar l'esforç d'aquelles persones que van lluitar per tal d'assolir unes cotes més altes d'igualtat i llibertat.

MEMÒRIES DE LA GUERRA. UNA INFÀNCIA SOTA LES BOMBES

Activitat escolar. Visita comentada i taller

Per què és important aproximar-nos al passat a través de la història i la memòria? Per què cal tenir una posició crítica enfront dels conflictes bèl·lics?

Barcelona, any 1714. Barcelona, any 1938. Món, any 2018. La nostra ciutat i els nostres infants

han patit els horrors de la guerra des de fa segles, i encara avui, els bombardejos es segueixen succeïnt en tantes altres ciutats del planeta. Només cal tenir en compte que des del final de la Segona Guerra Mundial en el món no hi ha hagut ni un sol dia sense cap guerra. Els conflictes bèl·lics sempre són el resultat de dos o més col·lectius que volen imposar els seus interessos o cosmovisió sense les renúncies implícites en qualsevol acció de diàleg o negociació. En aquest sentit, construir i imposar un relat unívoc sobre les causes dels enfrontaments armats en relació a la responsabilitat i atrocitats de cada bàndol o la seva legitimitat per utilitzar la violència esta directament vinculat a la voluntat de legitimar una ideologia política, a partir de la contraposició entre culpables i innocents, vencedors i vençuts.

L'activitat **Memòries de la guerra. Una infància sota les bombes** vol apropar a l'alumnat d'ESO i Batxillerat, no només a l'impacte físic, psicològic, i en els drets fonamentals que han suposat i suposen les guerres sobre els infants, sinó en la construcció de relats de memòria que els diferents sistemes polítics han fet sobre les mateixes. Des del setge de Barcelona de 1714, passant pels bombardejos aeris indiscriminats durant la Guerra Civil del març de 1938, i fins als conflictes actuals existents arreu del món reflexionarem entorn als condicionants polítics, socials i econòmics que precipitaren cap als enfrontaments i quina memòria hem generat sobre la mateixa..

LA CLAU ÉS LA PAU. REPENSAR ELS CONCEPTES DE GUERRA I PAU

Activitat escolar. Visita comentada i taller

Quins elements són comuns en totes les guerres? Per què les seguim perpetuant? Quines accions individuals i col·lectives podem fer per generar una veritable cultura de la pau? Vivim en un món en el qual la guerra i la violència han format part de la nostra cultura des de fa milers d'anys, fins al punt que l'hem arribat a normalitzar i fins i tot banalitzar com a forma de resolució dels conflictes. L'hem convertit gairebé com un espectacle o fenomen llunyà, més que no pas com una realitat. Ens hem aturat mai a pensar com aquesta visió pot tenir en la nostra manera de pensar i d'actuar? Al llarg de la vida tots i totes ens haurem d'enfrontar a conflictes amb altres persones. Afrontar-los amb naturalitat i de forma constructiva, emprant sempre accions que fomentin el diàleg, la negociació i la cooperació ens donarà les eines per a construir col·lectivament un nou paradigma basat en la pau positiva. A través de l'activitat **La clau és la pau. Repensar els conceptes de guerra i pau**, ens aprofitarem a com les guerres comporten la destrucció sistemàtica de la convivència, dels nostres drets fonamentals, de relacions, de les ciutats i de les vides dels homes i les dones, i en especial, dels nens i les nenes. Posteriorment, a través d'una activitat participativa, reflexionarem entorn als interessos econòmics i polítics que segueixen perpetuant la cultura de la guerra, a la vegada que ens dotarem de les eines com a individus i col·lectiu per a identificar les nostres responsabilitats enfront als conflictes i com acostar-nos a la cultura de la pau positiva.

NOUS RELATS DE GUERRA / PROJECTE EDUCATIU MUSEU-ESCOLA

El projecte educatiu **Nous relats de guerra**, s'insereix dins del marc d'activitats organitzades al voltant de l'exposició temporal «**Una infància sota les bombes**» del Born CCM, feta en el marc de la commemoració del 80è aniversari dels bombardejos que va patir la ciutat de Barcelona durant la Guerra Civil. Es tracta de la realització d'un projecte global adreçat a Primària i ESO que s'organitza a partir de tres grans eixos metodològics que promouen la reflexió entorn al conflicte bèl·lic, el compromís en la transformació de la nostra realitat més immediata, i finalment a l'acció.

La clau és la pau: repensant els conceptes de guerra i de pau és el material adreçat al cicle superior d'educació primària i té com a principal objectiu generar en l'alumnat un marc de reflexió crítica entorn als enfrontaments bèl·lics com a resposta violenta a la resolució dels conflictes. Es proposa aprehendre la Guerra Civil des de la conscienciació i posada en pràctica de la cultura de la pau. Per això els nens i nenes hauran de partir del seu propi present, tot reflexionant entorn a quins són els valors imperants en el seu dia a dia, els seus referents culturals i allò que representen, per tal de deconstruir preconcepcions. Idees errònies sobre conceptes com la violència, pau o conflicte que permetin reposicionar-se en relació al món que els envolta.

Memòries de la Guerra: la ciutat com espai de memòria democràtica és la proposta educativa adreçada a ESO i pretén reflexionar entorn a la Guerra Civil, les polítiques de memòries generades entorn del conflicte i la ciutat com a espai plural, escenari dels fets, però també com espai de construcció d'identitats on s'han de visibilitzar tant les petjades del conflicte com la lluita per les llibertats. Per això l'alumnat haurà de partir del seu propi present per tal de generar un compromís per a la promoció d'iniciatives de sensibilització envers una memòria democràtica, és a dir, aquella que respecta un relat consensuat basat en els valors democràtics i que dona veu al màxim d'experiències passades.

Les activitats plantejades en ambdós projectes tenen sempre com a punt de partida una àrea curricular concreta tot i que es plantegen sota una perspectiva multidisciplinària, que engloba diferents assignatures. Es podran realitzar la totalitat de les activitats en el marc d'un projecte de treball d'un trimestre, o adaptant-les segons les necessitats o inquietuds de cada grup-classe.

El Born Centre de Cultura i Memòria

Plaça Comercial, 12

08003 Barcelona

t. 93 256 68 51

elbornculturaimemoria.cat

#unainfanciasotalesbombes

barcelona.cat/elbornculturaimemoria

facebook.com/EIBornCCM

twitter.com/EIBornCCM

instagram.com/EIBornCCM